

ידיו יפה מיד שהוציאם מהנהר קודם שילך ד' אמות^{תרס} וכן הרוחץ בנהר צריך לנגב גופו יפה כשעולה מהנהר שלא ישארו עליו מים וימלטלנו ד' אמות בכרמולת^{תרס}.

אבל ההולך ברשות הרבים ומטר סוחף עליו ועל לבושו לא הקפידו חכמים על זה^{תרס} לפי שהוא דבר שאי אפשר לעמוד עליו שלפעמים אדם הולך ברשות הרבים ופתאום ירד הגשם עליו^{תרס} לכן התירו לו בכל ענין (אף לצאת מביתו בשעת הגשם שאין לאסור דבר להצאין):

סב בעלי הקרחה שמניחין על ראשיהם פשתן סרוק או צמר מנופץ^{תרסא} שיהא נראה כשער בראשיהם^{תרסב} מותרים להניחו בראשיהן כשבת ולצאת בו לרשות הרבים שתכשיט שלהם הוא^{תרסג} ובלבד שהוכנו מבעוד יום כענין שאין בו איסור משום טלמול מוקצה^{תרסד} וע"ד שיתבאר בס"י ש"ח^{תרסה}:

סג מותר לתלות מצנפת בצוארו למי שיש לו מכה בראשו^{תרסו} או כוורוה ולצאת בו לרשות הרבים וכן לכרוך סמרטוטין על היד או על האצבע שיש בו מכה ולצאת בהם לרשות הרבים^{תרסז} וכל שכן אם כרוכים על המכה ממש^{תרסח} כמו שנתבאר למעלה^{תרסט} (ע"ש המעם):

שב דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת וכו' כ"ה סעיפים:

א המנער טלית חדשה שחורה^א מן הטל שעליה^ב חייב מפני שניעורה מן הטל הוא מיפה ומועיל לה כמו כיבוס^ג והוא שמקפיד עליה^ד שלא ללבשה בלא ניעור^ה אבל אם אינו מקפיד עליה שאף אם לא היה מנערה לא היה נמנע מללבשה אין יעור^ו זה חשוב אצלו ככיבוס^ז ומותר לו לנערה קודם שילבשה אבל אם היא לבנה או אדומה או שאר מיני צבעונים או שאינה חדשה אין הניעור יפה לה כמו כיבוס^ח ולכן מותר לנערה אף אם מקפיד עליה שלא ללבשה בלא ניעור^ט ועד אימתי נקראת חדשה כל זמן שלא נשתמשו בה כל כך אלא עדיין היא כחדושה^י:

ב במה דברים אמורים בטל אבל אם ירדו גשמים^{יא} (הרבה^{יב}) על שום נגד בין לבן

תרנ תשב"ץ ורבינו יורה שם שו"ע שם.
תרנא מור וש"ע סי' שבו סי' מנומרא דר' הורדה קמא.
א. וראה גם לקמן שם סי'.

תרנט רא"ש פ"ב סי' ג. מור וש"ע שם.

תרס סי' שם מק"ב.

תרסא כרייתא ג. א לפרוש ר"ח שם, הובא בתוס שם ר"ה בבקתין. וכו"פ הרמב"ם פ"ש הי"ג וש"ע סי'.

תרסב ר"ח שם. מ"ג שם. מ"א מק"ם.

תרסג הגהות מייבונות שם אות ג.

תרסד ראה תוס' שם ד"ה אבל. מ"א סק"א.

תרסה מ"ו. וראה גם לעיל ס"ה.

תרסו בקול השלחן הגיה: ברז.

תרסז כל בו סי' לא (כפ, ג) בשם הראב"ד. שו"ע מ"א.

תרסח מ"א סק"ב.

תרסט סק"ה יח.

סימן שב

א. רב הונא שם קמא. א. מור וש"ע סי' א.

ב תוס' שם ד"ה המנער בשם פירוש ר"ח. סמ"ג ל"ח סה

(ד, ג) בשם ר"ח (ם הישר החדשים סי' רפג). רא"ש

פ"ב סי' מור וש"ע שם.

ג. מור וש"ע שם. וראה לעיל סי' שא סמ"ג שהכיבוס

הוא תולדת מלגן.

ד. נגרא שם. מור וש"ע שם.

ה. רש"י שם ד"ה והוא הקפיד. מור וש"ע שם.

ו. כ"ז ד"ה ומ"ש והוא.

ז. ראה כ"ז ד"ה ומה שכתב ודוקא. לבוש ס"א.

ח. משנענות הגב' ודבור הש"ע שם. וראה ברי השלחן

סי' קמו ס"ק ג.

ט. כ"ז ד"ה ומ"ש והוא, ממשנענות הרמב"ם פ"א ה"ח.

י"ב ד"ה ומ"ש שאין נחלת צני ס"ק ג. מ"א ס"ק א.

י. כל בו סי' לא (כו, ג). רמ"א ס"א.

יא. ראה סמ"ג שם בשם ר"ח, שפירש דברי הגמ' שם –

כגשמים. וראה לעיל סי' שא סמ"ג, רמב"ם מועדות

אין דרך להקפיד עליה למחמת וע"ל. וראה גם לעיל שם

מ"ו רתב"ג נעשמים הרבה. וראה תהלה לדור סי' שא

אות נט.

הלכות שבת שב

שעטא

בין שחור ושאר מיני צבעוניות¹ וכל שכן² אם נפל במים הואיל ונבלעו בו מים אסור לנערו מפני שדרך כל בגד בלוע ממים כשמנערין אותו נסחטין ממנו מים והוא שהבגד חרש³ שמן הסתם הוא מקפיד עליו ביותר לנערו מיד מפני שמתקצר במים אבל אם אינו מקפיד עליו מותר לנערו⁴ (שאף אם יסחוט ממנו המים הרי אינו מתכוין לכך ודבר שאינו מתכוין מותר⁵ אבל כשהוא מקפיד עליו לנערו אזי הוא כפסוק רישיה ולא ימות⁶ שרבו לודאי שיסחטו המים ממנו בניעורו⁷) ויש מי שאוסר⁸ אף אם הוא בגד ישן שאינו מקפיד עליו וטוב לחוש לדבריו:

ג. יש מי שאוסר⁹ לנער בגד חרש ושחור¹⁰ מן העפר או האבק שעליו אם מקפיד שלא ללבוש בלא נייעור משום שהוא ככביוס שהאבק מקלקל מראיתו וניעורו ממנו הוא כביוס¹¹ וטוב לחוש לדבריו¹².

אבל מותר להסיר הנוצות מן הבגד¹³ שאין הנוצה דבוקה בבגד כמו האבק והעפר ואין הסרתה רומה כלל לכביוס¹⁴ (ואין איסור בהסרת הנוצות משום מלטול מוקצה¹⁵ לפי שמן הסתם כבר היו כבר או בכסת ונפלו מהן על הבגד והרי הן ראויית להחזירן להן¹⁶ ולשכב עליהן ולכך אינו מוקצות כלל אבל נוצות שלימות שאינן ראויית לכר וכסת עד שימרוט אותן מקנים שלהן¹⁷ שהם קשים ואינם ראוים לשכב עליהן אסור לטלטלן בשבת כמ"ש בס"י תצ"ט¹⁸ לענין יו"ט) ואם מותר להסירם על ידי מכברת העשייה מקממים יתבאר בס"י של"ז¹⁹ וכן אם ישב לו זרע פשתן או תבשיל על כסותו מותר לקלפו²⁰:

ד הקורע על מנת לחזור ולהפור ע"ד שנתבאר בס"י רע"ח²¹ הייב שהוא מאבות מלאכות²² שכן כמשכן יריעה שנפל בה תולעת²³ ומנקב בה נקב קמץ ועגול וכדי לתפור צריך לקרוע למועלה ולמטה את הנקב שלא תהא התפירה עשויה קמטים קמטים²⁴ שזקק לשלא על מנת לחזור ולהפור פטור אבל אסור מדבריו סופרים²⁵. לפיכך מי שנסתבכו בגדיו בקוצים מפרישן בצנעה ומתמהמה כדי שלא יקרעו²⁶ ואם

יב משמעות הכל בו ורמ"א שם. אילה זוטא ס"ק ב.
 יג שאו נבלע בו יותר מים. ראה לעיל שם פ"ו.
 יד ראה ברי השולחן ס"י קמ"ט ו' דהרש"ה דייני שלא בכסו עדיין אף שנשתמש בה הרבה.
 טו כל בו ורמ"א שם, לפירוש הרמ"א ס"ק ב.
 טז כדלקמן ס"י שלו ושי"ג.
 יז שחיוב כדלקמן ס"י שלו ס"א ושי"ג.
 יח ראה ח"י הרשב"א שם קמ"ג, א ר"ה המנער (לענין נער מן הדל) הובא במ"מ שם. ב"י ר"ה ונ"ש והוא.
 יט ספר הרהי"ת וירון מ מלאכת המבלן. הובא בעולת שבת ס"ק ג. מ"א ואלה רבה ס"ק ב.
 כ רב הונא קמו, תנ"א לפירוש רש"י שם. סמ"ג ל"ת מה (ד, ג) בנשם רבנו חננאל (שם ר"ה אמר רב הונא).
 אור ירוש' הל' שבת ס"י פא. ספר התרומה ס"י רט. שבלו הלקט ס"י קמ. רמ"א ס"א.
 כא גמ' ושמ' עולת שבת ס"ק ד. מ"א ס"ק ג.
 כב ראה רש"י שם ר"ה ח"ב.
 כג אור ירוש' שם. רמ"א שם. ב"ה ריש הסמין.
 כד אור ירוש' ורמ"א שם.

כה לכוש ס"א.
 כו מהמת נופי, המבואר לקמן ס"י שח ס"ח.
 כז ראה לקמן ס"י שמ ס"ד. וראה ברי השולחן ס"י קמ"ט ס"ק י. ס"י קמ"ט ס"ק ב.
 כח ראה לקמן ס"י שיד סמ"ז ושי"ג.
 כט סעף ז.
 ל סעף ג.
 לא הלכות גדולות פכ"ג (כא, ב) ופכ"ד (כג, ב) מ"א ס"ק ה. וראה ברי השולחן שם ס"ק יא.
 לב סעף ב.
 לג משנה עג, א. רמב"ם פ"י ה"י ופכ"ב הכ"ה.
 לד רבה ורי יורא עה, סע"ב.
 לה רש"י עה, רע"א ל"ה ר"ה רנא.
 לו ריב"א מכות ג, ב ר"ה א"ר יודיה. הובא בכסף משנה פ"י ה"י, ב"י ס"י שו"ר"ה מתירין, מ"א ס"י שו"ר ס"ק י. ופ"ה לקמן ס"י שו"ר"ה ראה לקמן ס"י שש ס"י. ס"י תקח ס"ג (משום מקלקל). ברי השולחן ס"י קמו ס"ק כה.
 לו ירושלמי פ"י ה"ב, רמב"ם פכ"ג רב"ד. מ"א ס"ק ד.

נקרעו אין בכך כלום כיון שלא נתכוין לכך ואין כאן פסיק רישיה שביזון שהתמהמה היה אפשר שלא יקרעו.

ומותר לפצוע את האגוז במטלית ואין חוששין שמא תקרע⁷⁷ כמו שיתבאר בס' תק"ח⁷⁷:

הן דרך האומנים העושים כלי מחבת להכות בפטיש על הכלי אחר שנמרר⁷⁸ כדי להשוות עקמומיותו כהכאה זו⁷⁹ והכאה זו היא גמר מלאכת הכלי והוא אב מלאכה⁸⁰ שהיתה בכלי המשכן⁸¹ וכל העושה שום דבר שהוא גמר עשיית הכלי ותוקנו הרי גמר זה נחשב למלאכה והוא תולדות מכה בפטיש שהיה במשכן⁸² כגון הצר צורה בכלי העומד לציוירו⁸³ אפילו לא צייר אלא מקצת הצורה הרי עשה מקצת גמר הכלי והייב⁸⁴ שאף שהצורך מצד עצמו אינו חשוב מלאכה⁸⁵ מכל מקום עכשיו שהכלי נגמר וניתקן על ידו הרי הוא נחשב למלאכה⁸⁶ וכן כל העושה איוה תיקון לכלי הרי תיקון זה נחשב למלאכה והייב⁸⁷ ואין צורך לומר העושה כלי מתחילתו שהייב משום מכה בפטיש אף אם הוא בענין שאין בו משום כונה⁸⁸ כמו שיתבאר בס' ש"ד⁸⁹ וס' שכ"ב⁹⁰:

ז לפיכך הלוקט יבלת שעל גבי הבגדים כגון אלו היבלת שבכלי צמר הנשארים בהם מן האריזה⁹¹ וכן קשין וקסמים דקין שנארגו כבגד שלא במתכוין⁹² הנוטל אותם לאחר האריזה חייב משום מכה בפטיש אם הוא מקפיד עליהם⁹³ והיינו שהוא מסוים בכוונה כדי לפות הבגד⁹⁴ שיפוי זה הוא חשוב גמר עשיית הבגד ותוקנו לפי שמקפיד עליהם אבל אם אינו מקפיד עליהם ואינו מסוים אלא דרך מתעסק בעלמא פטור אבל אסור מדברי סופרים⁹⁵:

ז שלל שעושים החייטים תחריו ואחר גמר תפירתם מוציא הוסיין אלו מן הבגד יש להסתפק עם מה שתופרים תחריו ואחר גמר תפירתם מוציא הוסיין אלו מן הבגד יש להסתפק אם הם מוציאים בשבת חייב משום מכה בפטיש אם מקפיד עליהם⁹⁶ ואם אסור מדברי סופרים אם אינו מקפיד עליהם⁹⁷ ויש להחמיר:

הן מותר לקפל הבגדים קודם לבישתם⁹⁸ כדי שיתפשטו מקמטיהם ויהיו מהודרים עליו

לח ברייתא ביצה לה, ס"א.

לט סוף ג' ע"ש המשפ. וראה לעיל ס' רעו קו"א ס"א.

מ תוס' קב, ב ד"ה מכה.

מא רבינו הגאון ר"פ הובנה. הובא בר"ן במשנה עג, א ד"ה המכה. מ"ט פ"י המ"ז.

מב משנה שם דף קב, ב.

מג ראה תוס' שם.

מד רבה ורב וראו עה, ב. רמב"ם פ"י המ"ז. מ"ז ס"ק א. וראה גם לקמן ס' תלב ס"ב.

מה רמב"ל פ"י זרעים שם ד"ה הצר. רמב"ם שם וכפי' המ"ט שם.

מו ברייתא קב, ב בת"ק. רמב"ם שם. וראה לקמי' שיהות ד"ה עמ' 32 הערה 28.

מז ראה לקמן ס' שגמ"י. וראה הע"ב תשנ"ע ע' 41. תשנ"ז ע' 101; 103. תת ע' 131.

מח ראה ר"ן שם.

מט רמב"ם פ"ג ד"ה. סמ"ס ס' רפא (ע' רצו).

נ ראה רש"י מו, א ד"ה חייב, ובביצה יא, ב ד"ה דאין. תוס' ביצה שם ד"ה מהו.

נא סוף ס"ז.

נב ס' זה בשע"ר לא הגיע ליינו, וראה שו"ע שם ס"ד. וראה גם לקמן ס' שר ס"א וס' שג ס"ו.

נג רמב"ם פ"י ה"ה, ממסירא דר' יהודה עה, ב. שו"ע ס"ב.

נד רש"י שם ד"ה רשקיל, כפ' מירא דר' יהודה. מור ולבוש ס"ב. וראה עילת שבת ס"ק ה. מ"א ס"ק ה.

נה גמ' שם. רמב"ם ומוש"ע שם.

נו ב"י ד"ה הנוטל. מ"א שם.

נז ספר הזכרונות וז"ן ט בללאכה מכה בפטיש. כנסת הגדולה הגב"י. מ"א שם.

נח שלמי הגבורים פ"ו (לב, ב אות ד). כנסת הגדולה ס' שגמ' המ"ט. מ"א ס"ק ה.

נט כמסעף הקודם.

ס משנה קב, א. מור וש"ע ס"ג.

הלכות שבת שב

שפא

כשילבישם והוא שילבישם בו ביום⁸⁸ וכן אחר שלבישם ופשטם מעליו ויכל לחזור ולקבלם⁸⁹ אם דעתו לחזור וללבישם בו ביום שנמצא קיפול זה הוא לצורך השבת אבל אם אין דעתו לחזור וללבישו עד למוצאי שבת אסור לקפלו בשבת (מטעם שיתבאר⁹⁰) ולכן אסור לקפל המלית של מצוה⁹¹ שפושטין בשבת שחרית⁹² במקומות שאין חזרין ומתעטפין בהם במנחה⁹³:

מ לא התירו לקפל אפילו לצורך השבת אלא באדם אחד אבל שנים לא יקפלו בגד אחד⁹⁴ מפני שכששנים מקפלים הן מפשיטים קמטיו (בידיהם בקפולם) וגראין כמתקני כלים בשבת⁹⁵ (משא"כ כשאחד מקפל מתפשטים הקמטים מאליהן) ואפילו באדם אחד לא התירו אלא בבגדים החדשים⁹⁶ אבל לא בישנים שהישנים קיפולם מתקנם יותר מן החדשים שהחדשים קשים מאליהן ואין ממהרין לקמוטו⁹⁷ ואפילו בחדשים לא התירו אלא בלבנים אבל לא בצבעונים⁹⁸ שהצבעונים קיפולם מתקנם יותר⁹⁹ ואפילו בלבנים לא התירו אלא כשאין לו בגד אחר מקופל להחליף היום¹⁰⁰ שאז התירו לו משום כבוד שבת¹⁰¹ שלא ילך בבגדים מקומטים אבל אם יש לו בגד אחר מקופל¹⁰² אסור לקפל את זה משום שעב"פ נראה קצת כמתקן כלי בשבת¹⁰³.

ויש מי שאומר¹⁰⁴ שלקפל שלא כסדר קיפולו הראשון מותר בכל ענין אף (לצורך מחר¹⁰⁵) ובשני בני אדם והוא בגד ישר וצבוע ויש לו להחליף לפי שאין לקיפול זה שום קיום ואין כאן שום תיקון כלי כלל¹⁰⁶ וגראין דבריו⁹:

י אין מצייען המטה משבת למוצאי שבת⁸⁹ אע"פ שיש שהות ביום שיוכל ליטן עליה בשבת עצמו מכל מקום כיון שאין דעתו ליטן עליה עד למוצאי שבת⁹³ הרי הוא מכן משבת לחול ואסור מרבדי סופרים⁹⁴.

ומכל מקום אם המטה עומדת בחדר שדר שם ויש בויון ודבר מגונה הוא אם תעמוד כך בלא הצעה מותר להציעה שזהו ג"כ לצורך השבת ולכבודו¹⁰.

עד רמב"ם פכ"ב הל"ב, ובפירוש המשניות סוף פמ"ו.
עא וראה לעיל סי' רכב פ"ג ושי"ג.
עב אבל לא בגד של חול, ראה בדי השלחן שם סי' ג.
עג וראה לבוש סי' ג.
עד רמב"ם סי' רמה, מורדכי רמז שפת, אגודה סי' קלא, שרי"ע שם.
עה אלה רבה פ"ק מ, במשננות המרדכי והאגודה שם, ולענין מלית ראה לעיל סי' יד סי"ג. קצת השלחן סי' קיז סי"ב, בדי השלחן שם אות ה.
עו לבוש שם.
עא שרי"ע סי' ג.
עב משנה קיג, א, רמב"ם פכ"ג הל"ו. מ"א סי' ג, וראה בדי השלחן סי' קיג סי"ג.
עג כדלעיל סי' לענין קפול.
עד רש"י קיד, ב ד"ה אסור בקנינת יוק, קיד, א ד"ה שוב, השנות הראב"ד בפכ"ג הל"ו. מ"מ שם בדעת הרמב"ם, וראה גם לעיל סי' רנד סי'. לקמן סי' שיט סי"ח, סי' שכא סי'. מ"י שבט סי'. מ"י שער סי"א, סי' שלה סי"ח, סי' תקנ סי". מ"י תראי סי"ה.
עד מ"א סי' ג, וראה לעיל סי' רפ"א סי"א.

סא משנה ורש"י שם ד"ה אפי', מור ושו"ע שם.
סב משנה שם, וראה אה"ל שם ח"ט ע"ו, רח.
סג בסעיף הבא (שמות רק לכבוד שבת).
סד וראה לעיל סי' ש מ"ד שיש שנתו לקפלו במוצאי שבת כדי להתעסק במוצאי מיד.
סה תוס' שם ד"ה מקפלים, שבלי הלקס סי' קיט, מ"א סי' ג.
סו אלה וזמא סי' ג, ואילה רבה פ"ק ח, וראה עולת שבת סי' ג.
סז דב רבי נאי שם, מור ושו"ע סי' ג.
סח רש"י שם ד"ה בנינו, וראה לבוש סי' ג, וראה ער"ן לקמן סי' שכנ סי"ח, סי' שכו סי"ז, ולענין קיפול על הספסל, ראה בדי השלחן סי' קיז סי' ה, מ"מ צנינים.
סט נגז' שם, מור ושו"ע שם, וראה בדי השלחן שם סי' א, שמונה: שלא נתכבסו, וז"ל במגור ושו"ע שם.
ע רש"י שם ד"ה יתעין.
עא נגז' שם, מור ושו"ע שם.
עב רש"י שם ד"ה צבועין.
עג נגז' שם ורש"י ד"ה יתעין.

ומציעין מליל שבת לשבת⁹⁹ אפילו עשר ממות ויותר שאם יצטרך לישן כאחת מהן יישן¹⁰⁰ ומכל מקום טוב יותר להציען מערב שבת¹⁰¹ (ענין ס' רס"ב ע"ג):

יא מכבש⁹⁸ והוא כלי שכובשין בו הנגדים אחר הכביסה⁹⁷ והן שתי לחות זה על זה והנגדים ביניהם ועמודים מנוקבים קבועים בארבע זוויות של לוח התחתון וכנגדם יש נקבים בלוח העליון בארבע זוויותיו ותוחבין העמודים בנקבי העליון ומורידין העליון למטה על הנגדים לכבשן ואח"כ תוחבין יתדות בנקבי העמודים שלא יעלה העליון למעלה⁹³ מותר להתיר מכבש זה בשבת הדיינו ליטול היתדות מהעמודים ולפתחהו ליטול ממנו הנגדים לצורך שבת⁹³.

במה דברים אמורים במכבש של בעלי בתים אבל מכבש של כוכסים אסור להתירו⁹⁴ מפני שהוא תחוב בחוקה והתרתו דומה לסתירה⁹⁵ ואפילו אם היה מותר כבר מערב שבת אסור לשמור ממנו בגדיו ללבושם בשבת⁹⁶ גזירה שמא יבא להתירו בשבת⁹⁴:

יב חלוק⁹² לשמור כביסה הוא מתקשה ומשפשפים אותו בידים לרכבו ואף הליבון שלו מצהול יותר על ידי שפשף זה⁹³ אעפ"כ מותר לשפשפו בשבת ואינו נראה כמלבן לפי שהדבר ידוע⁹⁴ שכוונתו בשביל לרכבו ולא בשביל להצהול הליבון שאין אדם מקפיד כל כך על ליבונו וציהולו של חלוק שהוא בגד תחתון⁹⁵ אבל הסודר שהוא בגד עליון ואדם מקפיד יותר על ליבונו וציהולו אסור לשפשפו בידים מפני שנראה כמתכוין להצהול הליבון והרי זה דומה למלבן⁹⁶.

ויש אמורים⁹⁷ שלא התירו אף בחלוק אלא כשהוא של צמר או של משי אבל של פשתן וכן כל שאר כלי פשתן אסור לשפשפם אפילו מעט בידים כדי לרכבם מפני שריכוכם זהו ליבונם ונכון לחוש לדבריהם כיון שהוא דבר שאין בו צורך כל כך⁹⁸ ומנהג העולם להקל לשפשפם בידים לרכבם⁹⁹ (אלא שנהרין לרכב בכלי המיוחד לכן):

יג אסור לעשות קמטים בענק שבצואר שקורין (קאלנער) בעצים המיוחדים לכן¹⁰⁰ וכן הקמטים שעושות הנשים בבתי זרועותיהם אסורות לעשות בשבת ויו"ט ואפילו בחול מיעד כמו שיתבאר בס' תק"ט¹⁰¹ ותקמ"א¹⁰²:

יד מיט שעל רגלו¹⁰³ או על מנעלו¹⁰⁴ מקנהו כבול אבל לא בקרקע גזירה שמא ישוה

⁹⁸ משנה שם. רמב"ם שם. מ"א שם.

⁹⁹ תוספתא סוף פ"ג. הובא בתקן ס' נה. מ"א ס' שפכ ס"ק ח בשמנו. וראה ערוך לקמן ס' שפכ ס"ג.

¹⁰⁰ אגודה ס' קלא. מ"א שם. וראה רוקח ס' לב.

¹⁰¹ פ"ג מנקה א.

¹⁰² פ"ט משנה קנא. א. מור וש"ע ס"ד.

¹⁰³ צ מור ודג"ה ס"ד.

¹⁰⁴ צב רש"י שם ד"ה מכבש. מור ודג"ה שם.

¹⁰⁵ צב רש"י שם ד"ה מוריק.

¹⁰⁶ צג משנה שם. מור וש"ע שם.

¹⁰⁷ צד רש"י שם ד"ה ושל כובסין. מור וש"ע שם.

¹⁰⁸ צה כת"ק במשנה שם. הרמב"ם בפ"י המשניות שם. ב"י

ד"ה ונ"ש אבל שניה משנעות הרמב"ם בפ"ו

ד"ב. מ"א ס"ק ג.

¹⁰⁹ צז מ"מ שם בדיעת רש"י שם. מ"א שם.

¹¹⁰ צז בענין דרב הוא רב יוסף קמ, א ואיפשטא. מור וש"ע ס"ה.

¹¹¹ צח רש"י שם ד"ה לכסמית. מור וש"ע שם.

¹¹² צט ראה מ"מ רצוניים.

⁹⁷ מאורי שם. וראה מלבושי יו"ט ס"ק ו. אליה וזמא ס"ק

י. אליה רבה ס"ק ג.

⁹⁸ קא נמי שם וכפשי"י ד"ה דתם, גרסת הרא"ש שם ס"ט. וכ"פ הרמב"ם פ"ב דר"ו (ראה מ"מ שם).

⁹⁹ קב שבילי הלקט ס"מ. קמ. רמ"א ס"ה, לפירוש העמדת צבי ס"ק ג. אליה וזמא שם.

¹⁰⁰ קג ב"י שם. וראה ערוך לקמן ס' שלו ס"ד רש"י.

¹⁰¹ קד מ"א ס"ק ה.

¹⁰² קה מ"א שם.

¹⁰³ קו ס"ט וש"י.

¹⁰⁴ קז ס"י זה משוער לא הגיע לדעתו, וראה שם שר"ע ס"ג ונ"א ס"ק ה.

¹⁰⁵ קח פלוגתא ראמוראי קמא, א ופסקנן כרבא. בה"ג ה"ל שבת (כא, א). ר"ף שם (נה, ב). רמב"ם בפ"א ה"ב.

¹⁰⁶ קה דעה דב' במור. דעה דא' כש"ע ס"ג.

¹⁰⁷ קט ב"י ד"ה מיט, מנמי קבד, בן ושכן תבד רבינו ירוחם בח"ג (פר, ד). שלמי דהבירם שם אות ג. רמ"א

ס"ז. נחלת צבי ס"ק ו. בדיעת הש"ע. מ"ז ס"ג.

הלכות שבת שב

שגפ

גומות שבקרקע^{קט} בכזונה^{קכ} לפי שדרך אדם לחזור אחר מקום גומא לקנה בו הגלוי שהטיט מתקנה שם היטב ומתוך שהוא עסוק לקנה יש לחוש^{קכב} שמא ישכח שהוא שבת^{קכג} ויכין להשוות הגומות בקניוחו ויש מתירין^{קכד} אף בקרקע שאין חוששין שישוה גומות במתכונן^{קכה} ואם הושוו הגומות מאליהן ע"י קניוחו אין בכך כלום שרבר שאינו מתכונן מותר^{קכו} ויש אוסרין^{קכז} אף בכותל של חומה מפני שנראה כמוסף על הבנין^{קכח}.

ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר המיקל^{קכט} ומותר לקנה מן הרין בין בקרקע בין בכותל של חומה^{קל} אלא שלכתחלה טוב לקנה בקורה או בכותל של עץ שהוא מותר לדברי הכל^{קלא} וכן בהתיכת חרס המותרת במלמול^{קלב} ע"ד שיתבאר בס"י ש"ח^{קלג} ואם אין לפניו אחד מהם אלו יותר טוב לקנה בכותל אפילו של חומה מלקנה בקרקע מפני שרבו המתירין על האוסרין לקנה בכותל של חומה:

מן הממחק את העור^{קלד} דהיינו שמגנר את הצמר או השער^{קלה} מעל העור עד שיחליק פני העור חייב^{קלז} והוא מאבות מלאכות שכן היו עושין במשכן בעזרות החשים ואילים מאדמים^{קלח}.

לפיכך אין מגדירין סנדל או מנעל בין חדש בין ישן^{קלח} אפילו בגב הסכין^{קכט} ואין צריך לומר^{קל} בחורו או בצפורן^{קכ} מפני שקולף את העור מעט והרי זה ממחק^{קכז}:

מן לפיכך הגוהנים לקנה מנעליהם בברזל הקבוע לפני פתח בית הבנסת לא יפה הם עושים שהרי הוא חד כמו גב הסכין^{קכז} ולכן צריך לעשותו עב ורחב בראשו^{קכח}:

יז מיט שעל גבי כנודו לא ישפשופו מבחוץ (דהיינו במקום המיט) מפני שנראה כמלבן אלא ישפשופו מבפנים^{קכח} כיצד לוקח הבגד מבפנים (דהיינו בצד הב' כנגד המיט) ומשפשופו^{קכט} שאז אין הדבר ניכר כל כך שמעביר את המיט שיהא נראה כמלבן^{קל}

קכב רבא קהי, ב. ב"י שם בשם רבינו ירוחם שם. רמ"א שם. מ"א ס"ק יג.
קכג סעף כפי עש"י.
קכד במשנה עג, א.
קכה רש"י שם ד"ה מנחקו.
קכו רמב"ם פ"א ה"ה.
קכז רש"י שם ד"ה הגד. וראה גם לקמן סי' שד סכ"א. סי' שבע ס"א. סי' שכח ס"א. סי' תנש סכ"ג. סי' תקד ס"א.
קכח רבי חייא קמא, ב. מור וש"ע סי' ה'.
קכט ב"י ד"ה אין מגדירין, ממשנעות הגנב שם. מ"א ס"ק ת.
קל שגם המתירים שם סע"א מגב סכין מורים שאמרו בצפורן.
קלא רמ"א ס"ה.
קלב רש"י שם סע"א. מור וש"ע שם.
קלג מ"ז ס"ק ג. מ"א ס"ק ת.
קלד מ"א שם בדעת מרדכי' דה"ל שבת סי' נו. וראה בדי השלחן סי' קמו ס"ק לב.
קלה רב רבנא קמא, א. ארש"י שם ד"ה מבפנים. מור וש"ע ס"ו.
קלו מור ולבוש ס"ו.
קלז רש"י שם. ש"ע שם.

קי שהיב משום חורש (בשרה, כדלקמן סי' שיש ס"ד) או בונה (בבית או בחצר, כדלקמן סי' שיש סכ"ד). וראה ער"י גם לקמן סי' שכר ס"ב. סי' שלג ס"ב. סי' שלד ס"ד. סי' שלח ס"ו.
קיא תוס' שם ד"ה דילמא. מ"מ שם. מ"א ס"ק ג.
קיב רשב"א שם ד"ה אלא. ר"ן שם ד"ה דילמא. וראה פ"ד צמח צדק שם, ב.
קיד תוס' שם.
קיד רא"ש פ"כ ס"ג, וכרב פאם שם. ח"ה בדמאור שם. רבינו ירוחם שם. מאורי שם. מור ורמ"א שם.
קטו עמדת צבא ס"ק יב. וראה רש"י שם ד"ה אודי זה ואודי זה מותר. בעל המאור שם.
קטז רש"י תוס' ר"ן שם. מ"א שם. וראה לקמן סי' שלד ס"א-ב. עש"י.
קז ר"ף שם בשם איכא מ"ד, ובגמר בריה דרבנא שם. מרדכי שם רמז תלא. רוקח סי' קכב. אגודה שבת סי' קנה. וש"ע שם בשם יש מי שאומר. ב"ה ד"ה מיט.
קזא במ"א ס"ק יב.
קזב גמ' שם. מ"א ס"ק יא. וראה ב"ח שם. מ"ז ס"ק ה.
קזג מ"ז ס"ק ג.
קכ משנעות רמ"א בדג"ה ס"ו. מ"ז שם.
קכא גמ' שם (לענין קורה). מ"א ס"ק יא (דכותל של עין דעו כמורה). אליה רבה ס"ק יג. שכן הוא במרדכי שם.

הלכות שבת שב

שפר

ויכול ג"כ לגרד המיט בצפורן^{קסז} או בסכין^{קסח} אפילו כחודר^{קסח} שאין לחוש בבגד למחוק.

כמה דברים אמורים במיט לה אבל במיט יבש יש אמורים^{קסח} שאפילו לשפשפו מבפנים אסור ואין צריך לומר לגרדו^{קסח} מפני שמיט היבש מתפרר לפירוים דקים על ידי שפשוף או גרידה והרי זה כעין תולדת המוחן שמחלק נוף אחד לגופים דקים הרחב^{קסח} ואסור מדברי סופרים^{קסח} אבל מן התורה אין איסור כיון שאינו צריך לגוף דבר המתפרר ונחתן ואף להאומרים שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה^{קסח} מכל מקום כיון שאינו צריך לגוף דבר המתפרר אין פירוור זה תולדת המוחן שאין דרך למוחן אלא כשצריך לגוף דבר הנמוחן^{קסח}:

יח כמה דברים אמורים שאסור מדברי סופרים כשיש שם ממשות המיט שכשנגרדו נופלים ממנו פירוים זה דומה למוחן אבל אם אין שם אלא מראה המיט ומגודר שם לבטל המראה אין זה דומה למוחן ומותר וכן מי שבגדו ממונוף קצת ואין שם ממשות הצואה אלא המראה בלבד יכול לגרד שם להסיר המראה כדי להתפלל בנקיות^{קסח} אע"פ שמותר להתפלל כך בלא גרידה כמו שנתבאר בסיומן ע"י^{קסח}:

יט מנעל או סנדל שיש עליו מיט או צואה מותר לשכשכו במים להעבירו מעליו^{קסח} וכן שאר כל בלי עור שנתלכלכו מותר ליתן עליהם מים להעבירי ההלכות^{קסח} או לשכשכו במים עד שיעבור^{קסח} ואין בזה משום כיבוס שאין כיבוס בעור בשכשוך לברו אבל אסור לשפשפו צדו על צדו זה לאחר שבאו עליו מים^{קסח} שזהו כיבוס גמור^{קסח} ואסור גם בעור (מדברי סופרים אבל מן התורה אינו חייב אף אם סחטו אח"כ^{קסח}):

כ אבל בגד שיש עליו איזה ליכולך^{קסח} כגון מצפת דם^{קסח} או חוק וכל שכן מיט או צואה^{קסח} אם נתן על מקום המוליכולך מים^{קסח} (או שאר משקה המלכות^{קסח}) אפילו כל שהוא^{קסח} חייב אע"פ שכשך בלל^{קסח} לפי ששריית בגדו זהו כיבוסו^{קסח} (אפילו שאר משקים שאינם מולבלים^{קסח} אלא מלבלכים^{קסח} אעפ"כ אסור ליתנם על מקום ההלכות

קלח כריתא שם. מור וש"ע שם.	קנב זבחים שם ורש"י ר"ה כמכוס. ש"ע שם.
קלט רא"ש פ"ב ס"ד. רבינו ירוחם ה"ד (פד, ד). מור. מ"א ס"ק די.	קנג משמעות הנפרא בזבחים שם. ראה רש"י במשנה קנב, ב ר"ה נתון. ר"ן שם, (ג), א) ר"ה היתה לשלשת.
קמ ב"י ר"ה ומ"ש מנרדו. מ"א שם. אליה רבה ס"ק יט.	קנד משמעות הרמב"ם שם ופ"ט מוף ה"יא. וראה צנח צדק חרדשים נח תנ"א. שירת אבני נזי הח"א ס"ה קנו ס"ק דהו. תהלה לירד אות מו. צ"ח אליעזר ח"ה ס"ה.
קמא רבינו פרץ בהנהגת סמ"ק ס"י רפא אות מו כשם הרוספתא (ראה משנה ברוחה בשער הצינן ס"ק גנג). דההת מיינויות (קושטא) פכ"ב ה"ו. מור וש"ע שם.	קנה משנה קנב, ב. מור וש"ע ס"ה. וראה קר"א ס"ק א, שיהו אליבא רב"ע. וזא אין עליו לבלוך יתבאר בסכ"א.
קמב מ"ח ר"ה מ"ה שעל בגדו. מ"א ס"ק מו.	קנו תוס' ק"א, ב דבור הראשון. רא"ש וינא פ"ח ס"ד.
קמג כרעיל ס"י שא ס"א וש"נ.	קנז רש"י קנב, ב ר"ה לשלשת.
קמד ראה רבינו פרץ ונור שם לבוש ס"ו. מ"א ס"ק מו.	קנח רש"י שם ר"ה מנחה. מ"א ס"ק ה.
קמה ראה לעיל ס"י תע"ב וש"נ.	קנט כגון יין לבן וכו"ו. כדלקמן ס"ה שיש ס"ג וש"נ.
קמו מ"ז ס"ק ו. וראה ברי השלחן ס"י קמו ס"ק לו.	קס וזא אין עליו מינוף יתבאר לקמן סכ"א ובק"א ר"ה דהה. וראה מ"ט וציננים.
קמז סעוף דיה וש"נ.	קסא משמעות המשנה שם. מ"א שם. וראה סעוף דקודים.
קמח זבחים צד, ב. ר"ף ורא"ש מוף פ"ב השבת. רמב"ם פכ"ב ד"ה. מור וש"ע ס"ט.	קסב זבחים שם. מור וש"ע שם.
קמט משנה קמב, ב. רמב"ם שם.	קסג כגון יין ארום או שבר, כדלקמן ס"ה שיש ס"ג וש"נ.
קנא זבחים שם. וראה ברי השלחן ס"י קמו ס"ק לו. מ"ט וציננים.	קסד ספר יראים ס"י רעד מלאכת המולכן (קלו, א).

הלכות שבת שב

שפה

להעבירו ממעם שיתבאר קט"ה) אלא יקנה הלכלוך בסמרטוט קט"ו ויהיה לקנה בקל ולא ירחוק פן יסחוט קט"ו לכלוך הבלוע בבגד קט"ח שיש איסור בסחיטתו מדברי סופרים כמו שיתבאר בסמוך ש"כ ע"ס:

כא אבל בגד שאין עליו לכלוך וטינוף קט"ט אע"פ שהושחר מחמת לבישה או תשמיש קט"ט אין אומרים בו שרייתו זהו כיבוסו ומותר ליתן עליו מים מועטים קט"ט אבל לא מרובים משום גזרה שמא יבא לסחטו אחר כך להוציא מימיו קט"ט אלא אם כן הוא בגד שאינו מקפיד על מימיו לסחטם ממנו אף בחול קט"ט כמו שנתבאר בס"י ש"א קט"ה.

ויש חולקין קט"ט על זה ואומרים שאף בגד שאין עליו שום לכלוך שרייתו זהו כיבוסו אף אם ליבונו מצהול מאד קט"ט ולכן אסור ליתן עליו אפילו כל שהוא קט"ט מים או שאר משקה המלכל אע"פ שאינו מתכוין לליבונו דפסיק רישיה הוא (א) ויש לחוש לדבריהם

קונטרס אחרון

(א) ויש לדחש בו לפי דעת המג"א^א, פסק הש"ע כאן^ב ובס"י שיי"ט^ג כהמתירין. ואף רמ"א^ד הביא דעת המתירין בסתם והאוסרים בלשון יש אוסרים ובס"י לא הגיה כלום על הש"ע שם סט"ז ע"ש במג"א^ה. ואף שבס"י של"ד^ו פסק הש"ע כחטור, הרי פירש המג"א ס"י שיי"ט ס"ק י"א גם דעת הטור כמהתירין. אבל מכל מקום דעת הש"ע לא היה כן בפירוש הטור, כמבואר בב"י כאן^ז ובס"י שיי"ט^ח ושל"ד^ט, וא"כ נתכוין הש"ע בס"י של"ד לפסוק כהאוסרין. ואף א"תל שחזרה היא מ"מש כאן ובס"י שיי"ט, יש להחמיר כן דאחרונה היא. אבל באמת גם בס"י שיי"ט ס"י פסק כן לפי מ"ש בס"י שם. וכאן^י לא כתב אלא האסור אליבא

קעב סימני מ' התרומה שם. סמ"ג והגדת סמ"ק שם. רמ"א שם.
קעג רמ"א שם. ובלקמן מ' שיש ס"כ ט"ג מ' תרגו ס"ח ט"ג משא"כ בט"מ מועטים אין חששים, כדלעיל מ' שא מ"ג. לקמן מ' שיש סכ"ג. וראה קו"א ר"ה וע"ש (במסמך) שאין לנבש שוודו מונת הממ"ג.
קעד מ"א ס"ק יג. אלה רבה ס"ק כד.
קעה סעף עג וע"ג.
קעז תוס' קכ, א ד"ה נותן בשם רשב"ם. תוס' קיא, ב ריבוי הראשון, וחבים צד, א ד"ה מקטנה נותן בשם ר"ת (בספר הישר סוף מ' רגז). הגהות מיימיות פכ"ב אות צ בשם רא"ם ביראים (קלה, ב) ובה"ג הל' שבת (כב, ג), ומדר"ם מרובנורג בשו"ת (פמ"ג) מ' הקיא, ובתש"ס מ' בה. בי"ג שם, בדעת הגור מ' שיש וס"י שלד. משמעות הש"ע מ' שלד סכ"ד (ראה קו"א בתחלתו). רמ"א ס"ב בשם ש' אומרים.
קעז וראה רא"ש שם (שבעיקר דאז התיר בלבן לגמרי, וע"ז הביא רעה הב'). וראה שו"ת אבני נור מ' קנש ס"ק י. הודיעו צמח צדק שבת (נח, א).
קעח עולת שבת ס"ק כג. ואליה רבה ס"ק כה, מנשמעות רמ"א שם.

קסה וראה לקמן סוף סעף כא, שאמרו להעביר צואה ע"י גנב הדיים, אף שהוא דרך לכלוך. וראה תהלה לדר ס"ק יד.
קסו משנה שם. מור וש"ע שם.
קסז הגהות מיימיות (קישמא) פכ"ב ה"ח בשם רבינו פרי. שו"ע שם. וראה לעיל מ' רעו קו"א ס"ק א הביאור ביה. וראה ערו"ל לקמן מ' שע סכ"ב.
קסה אליה וזמא ס"ק יד ואליה רבה ס"ק כג (כשהמנופת לה).
קסט סעף כא (לענין מפרק כשאין צריך למשקן תפסותיו, וערו"ל באן לענין מלבן) וסכ"ב (שחוששים שירוק היבם ויהי פסקי רישיה) וסכ"ג (שכשהוא הרוק כאצבעותיו היו פסקי רישיה). וראה העיר"ב תחלה ע' 69.
קע תוס' קיא, ב דבור הראשון (תי' הא). מ' התרומה מ' רוד. סמ"ג ל"ח סה (בי, ד) ברעת ר"י. הגהות סמ"ק מ' רמא אות יא. רעה הא' ברמ"א מ"ב. שלמי הגורים (נב, ג) אות ג, ברעת הרגבים פ"ח ה"ה. מ"א ס"ק כא וס"י שיש ס"ק יא, ברעת המור וש"ע (ראה קו"א בתחלתו).
קעא רא"ש וזמא פ"ח מ' ה. תוס' יענים וינא ע"ג, ב ד"ה עובר. וראה ספר התרומה שם.

צייונים לקונטרס אחרון

ז ד"ה ומ"ש ובגד (ראה גם שלטי הגבורים נט, א אות ג בדעת הטור).
ח ד"ה ומ"ש דאסור לסנן.
ט ד"ה ומ"ש רכנו אבל לא מים.
י ראה גם שיי"ר כנסת הגדולה הגב"י ס"י שיט אות יב. תוספת שבת ס"ק לא.
יא שבתב בס"י: בגד שיש עליו לכלוך אסור.

א ס"ק כא וס"י שיש ס"ק יא וס"ק יז. וראה גם עולת שבת ס"ק א וס"ק ב.
ב סעף ט.
ג סעף י וסט"ז.
ד סעף ט.
ה ס"ק יז.
ו סעף ד.

להחמיר בשל תורה קטט (שאין זו מלאכה שאינה צריכה לגופה הואיל ומה שהבגד מתלבן נוח הוא לו אף על פי שאינו מתכוין לכך עיין סי' רע"ח קט) ולפי זה מים שיש

קונטרס אחרון

דכולי עלמא ולא ירד למחלוקת¹. ואעפ"כ גם כאן² חשש האוסרים גבי נגיוב ידים. ומ"ש טוב³ כו', היינו משום שהתוס'⁴ ורא"ש⁵ מקילים אף לפי דעת האוסרין כמבואר בב"י⁶.

ומ"ש בסי' שיש טט"ז⁷, צריך לומר כמ"ש האליה זוטא שם⁸. ובב"י שם⁹ נקט סברת המתירין שהיא מפורשת ברא"ש, משא"כ היתר מים מועטים לפי דעת האוסרים¹⁰. אבל מכל מקום כן משמע בטור שכתב היתר זה כדי להתייר אף לפי דעת מהר"ם¹¹ דס"ל כרא"ש¹² שהוא מן האוסרים כמבואר בהגהות מיימוניות¹³. וכן משמע בהדיא בסמ"ג¹⁴ שהזכיר היתר זה כדי להתייר לכולי עלמא (דאין להתייר אף לפי דעת מהר"ם¹⁵ גזרת סחיטה¹⁶, דמאי ואינו מתכוין כו'). ועוד דהא אפילו ברוחיצת כל גופו שיש ריבוי מים כמ"ש הרא"ש¹⁷ לא נזרז על זה כמ"ש בסוף סי' שי"א¹⁸, ועל כרחק הוא מטעם שכתב הר"ן שם¹⁹. אלא ורא"ש²⁰ שיש לחלק בין קינות כל גופו מרוחצת הזיעה שהוא דרך לכלוך, לנגיוב הידים (אם היו מים מרובים) שהיו נקיות קודם הנטיחה²¹. והיינו לפי דעת המתירין²². דלענין סחיטה אין לחלק בכה"ג, דאף בדרך לכלוך חיישין לסחיטה בריבוי מים כמבואר מרזן ההולך להקביל כו'²³. ומשום הכי²⁴ הוצרך המג"א לפרש דברי מהר"ם בענין אחר ע"ש בס"ק כ"ז²⁵). וכן משמע בהדיא ג"כ בהגהות מיימוניות בשם רא"ם גבי נגיוב ידים, ע"ש שכתב הילכך כו' במים הרבה כו'. ואין לומר שבמים הרבה אין זה דרך לכלוך שמים רבים אין מתלכלכים בידיהם, דזה אינו דרא"ם לא ס"ל כלל היתר דרך לכלוך, ומוקי ההיא ההולך כו'²⁶ ודנדה מערמת וכו'²⁷ בבגדים של עור כמבואר בהדיא בסי' ראי"ם²⁸, העתיקו בהגהות מרדכי ספ"ו ע"ש:

והנה מלשון הסמ"ג שכתב משום דאין שם רק מעט מים ואינו מתכוין ללבן²⁹ משמע, דאף

קטט ראה גם לקמן סי' שיש ס"ג וסכ"ג. סי' שלא סי"ב. קפ סעיף ה. סי' שלד סכ"ג. סי' תריג ס"ח (דעה רא' בלבד).

ציונים לקונטרס אחרון

- יב וכ"כ בתוספת שבת שם.
 יג סעיף י; טוב לנגב כו'.
 יד שמוה התיב במיא ס"ק כא שמרנא שרי.
 טו קיא, ב דיבור הראשון (בדעת ר"ח).
 טז יומא פ"ח סי' ד (בדעת ר"ח).
 יז ר"ה ראיתי כיון שהוא דרך לכלוך, וכלקמן בפנים שבוה מותר לרבויה הכל, וכ"כ בתוספת שבת שם, וראו חרדשי צ"צ נח, א.
 יח שמוה שלחתי ע"י מפה (ובדלקמן שם סכ"ג).
 יט ס"ק יג ואליה רבה ס"ק כו, כיון שהוא רק דבר מועט (וכ"ה בהמשך הסעיף בפנים, ולקמן שם).
 כ ד"ה כתב הרא"ש.
 כא כ"כ שאל תפרשה בפיסקים (ולכן לא כתבה הבי"י), אף שמוכח כן בהרבה פוסקים, כדלקמן.
 כב שו"ת (פראג) סי' קיא. תשב"ץ סי' כח, וכ"כ ברוישה אות ו.
 כג ודאם השלם קלה, ב (שלא ס"ל היתר של אין עליו לכלוך ולא היתר של אינו דרך נקיין, ומתיר מטעם שהם מעט מים).
 כד כפ"כ אות צ.
 כה ל"ח ת (יב, ד); מקנת ידיו במפה שאינו מתכוין להטות ואין שם רק מעט מים (וכ"ה בסמיני סי' התיומה סי' רמד. הגהות סמ"ק סי' רפא אות יא. מרדכי רמז צג).
 כו שכיון שאין שם רק מעט מים אין לחשוש
- שיסחוט (כמבואר בפנים בריש הסעיף).
 כז פ"כ ס"ג. ודאה גם לקמן בפנים; המסתמך בסדין אחר הרוחצה... שיש רוב מים על גופו. וראה תהלה לדרו ס"ק יא.
 כח סעיף ס.
 כט (סב, ב) ד"ה והא. ובדלקמן סוף סכ"ג.
 ל זה שהוצרך בנגיוב ידים לטעם שהוא מעט מים, לא כדלעיל סי' קנח ס"ח. סדר נט"י לטעודה ס"ו, וא"כ אין הניגוב דרך לכלוך, ומ"מ מותר מטעם שהוא רק מעט מים.
 לא כשהוא דרך לכלוך, שלכן מותר גם כשמקנה כל גופו.
 לב יומא עז, ב. ולקמן סי' תריג ס"ח. אלא ודאי הטעם דאין תוששין לסחיטה בנגיוב הוא כדלעיל מהר"ן.
 לד כיון שבמעט מים לא חשיב ליבון.
 לה ולקמן סכ"ג, שמה שאשר מהר"ם לנגב כוס דאחי לדידי סחיטה או לבון (אף הדיו מעט מים), לכיון שהכוס צר אי"א שלא יסחוט קצת.
 לו יומא עז, ב: עובר עד צוארו במים (כדלקמן סי' תריג ס"ח).
 לז ביצה יח, א: מערמת וטובלת בבגדיה.
 לח קלה, ב.
 לט וכ"ה בסמיני סה"ח ובהגהות סמ"ק ובמרדכי שם.

הלכות שבת שב

שמו

בהם תולעים אסור לשתותם על ידי מפה כשבת אף על פי שאינו נשרה במים אלא דבר מועט מהמפה כדי הנחת פיו^{99א}.

קונטרס אחרון

שעל כל פנים מלבן קצת וחצי שיעור אסור מן התורה¹⁰⁰ אפילו משהו¹⁰¹, מכל מקום כיון שהוא אינו מתכוין לליבון כלל וליבון זה מחמת עצמו אינו חשוב לכלום, כיון שהוא דבר מועט ואין דרך כלל להחשיב ליבון משהו בבגד גדול, ואיסור הליבון הוא משום חזותא וחזותא לאו מילתא היא¹⁰² אלא אם כן דרך העולם להחשיב חזותא זו (כי עיקר חזותא היא למראה עיני הבריות ואם אין מביט אל מראהו מחמת גריעותו אין כאן חזותא ולא עשה ולא כלום). וכמבואר במג"א סוף סי' ש"כ¹⁰³ לענין צביעה, דדבר שאין דרך העולם לצובעו אין בו משום צובע ומותר אפילו לכתחלה, אלא הנהם אין איסור אפילו במתכוין, משום שהוא דבר שאין בו צביעה לעולם, אבל הכא הוא דבר שיש בו ליבון אם לא היה דבר מועט, להכי מהני חזותא לאיסור, דכשמתכוין לכך אחשביה איהו לליבון זה. אלא שכל שהוא פחות משיעור המפורש ברמב"ם¹⁰⁴ פטור, מפני שאין דרך העולם לעשות כן, שזהו טעם כל שיעורי שבת כידוע¹⁰⁵, ולפי זה מתוך מ"ש המג"א סימן שי"ט ס"י¹⁰⁶ דא"כ משמרת נמי ליתסר, ד"ל דמשמרת נמי כיון דלא איצט כלל בליבונה לשום אדם אין ליבונה חשוב כלום¹⁰⁷, והוא כמו דבר מועט¹⁰⁸ שנתבאר. וכן משמע בהדיא בגמרא דף ע"ה ע"ב במאי ניחא ליה כו' והא רב כו' יהודה ס"ל דמתייב במלאכה שאינה צריכה לגופה¹⁰⁹, והוא הדין בפסיק רישיה אע"ג דלא ניחא ליה כמבואר מתוספות דף ק"ג ע"א ד"ה באגם וד"ה בארעא ובדוכתי טובא, אלא ודאי דשאני חזותא דלאו מילתא היא כלל כשאין לו חפץ בה כלל, וגם אין דרך העולם לחפון בה כלל¹¹⁰. והא דאסור ליגע בידיו צבועות במפה¹¹¹, היינו משום שהמפה דרכה בצביעה, ואילו היה עושה כן שלא בדרך כלכוך היתה מלאכה גמורה והיה מתקן, ועכשיו הוא ג"כ עושה המלאכה עצמה באותה מפה עצמה אלא שהוא מקלקל, ומכל מקום מעין מלאכה הוא עושה לכך אסור מדברי סופרים, אבל משמרת אין חזותא לליבון כלל (ולענין דבר מועט נמי י"ל דשאני צביעה אע"ג שהיא מועטת מכל מקום אותו מעט שנצבע צביעתו ניכרת יפה למראית העין הילכך דינו כהצי שיעור שאסור אפילו במקלקל, אבל גבי שרייה מועטת אותו מעט עצמו אין ליבון ניכר יפה למראית העין מפני שהוא בטל במיעוטו לגבי הבגד הילכך אין כאן חזותא כלל, אלא אם כן אחשבינוהו איהו במחשבתו וכוונתו). ותדע דאל"כ אסור לאשה שפירסה נדה בשבת ליתן שום מוך שהתקינה לנידתה משום צובע, כמו שאסור ליתן בגד על המכה¹¹², ובהרי"א כתב הבי"ב בס"י ש"ג¹¹³ דלדעת הרמב"ם¹¹⁴ וסיעתו מותר ליתן לכתחלה בשבת, והתוספות¹¹⁵ לא נחלקו אלא לענין הוצאה לרשות הרבים, אבל משום צביעה לית מאן דחש לה, ועל כרחך משום דתנן¹¹⁶ במוך שהתקינה לנדה, דהיינו שהוא מיוחד לכך, והוא הדין למשמרת לענין ליבון¹¹⁷, ועוד דאל"כ לר' יהודה שאסר דבר שאינו מתכוין¹¹⁸ לא מצינו בדיקת ז' נקיים, שאסור לבדוק בשבת לפי דעת

קפא שיידי כנסת הגולה הנבי' סי' שט אות יב. מ"א שם ס"ק ז' (לדעה זו).

ציונים לקונטרס אחרון

- מ אף במלאכות שבת, כדלקמן סי' שמ"א ושנ"ו.
 וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל יח"ט.
 מא חז"ש שבויעות כ"ג, ב ד"ה דמוקי. וראה גם לקמן סי' תרי"ב ס"ז.
 מב עפ"י בבא קמא ק"א, א.
 מג ע"ק כה. ולקמן סי' שכ סכ"ז.
 מד פ"ט ה"י, ואם יש עליו טנוף הרוצה לנקותו, ראה לעיל סי' כ שיעורו כל שהיא.
 מה ראה שבת ע"ג, א. שם ג, ב. וראה לקוטי סופר מצוה לר' ד"ה ובש"ע של בעל התניא.
 מז שחזר לטען מים במשמרת. ובמ"א ס"ק"א הקשה ליתסר מטעם שרייתו זה כיבושו.
 נז ראה גם לקמן סי' שי"ט ס"ג. וראה ער"ז
- כתוספת שבת סי' שי"ט ס"ק ט.
 מט ראה טהרה בהלכה פט"ז הערה 43.
 מו ראה כתובות ו, א. שבת ק"א, ב.
 נא ראה ברי השלחן סי' קמ"ו ס"ק ב ד"ה ובכללית.
 נב כדלקמן סי' שכ סכ"ז וש"ג.
 נג כדלקמן סי' שכ סכ"ג: מפני שהרם יצבע אותו.
 נד ד"ה ובפלפל.
 נה פ"ט ה"א. ראה גם לקמן סי' שג יח"ט.
 נו סד, ב ד"ה ובמוך.
 נז במשנת סד, ב.
 נז ראה ש"ת אבני נזר סי' קעה אות א"ד. ברי השלחן סי' קלו ס"ק יא.
 נח גמ"מ, ב וש"ג. וראה ש"ת אבני נזר שם אות ה.

אבל יש מקולין³⁹⁸ אף לפי סברא זו כמעט מים שאין אומרים שרייתו בהם זהו כיבוסו (כשאינו מתכוין לליבונו³⁹⁹ ולכן מותר לשחות המים על ידי מפה הואיל ולא נשרה אלא דבר מועט ואינו מתכוין לליבונו כלל ואין למהות ביד המקולין כיון שלסברא הראשונה מותר בכל ענין אבל כל ירא שמים יחמו לו לעצמו שלא לכנוס לספק איסור של תורה⁴⁰⁰).

ואין חילוק בכל זה בין בגדים לבנים לצבועים שגם בצבועים שייך איסור כיבוס⁴⁰¹ כמו שנתבאר למעלה⁴⁰² בין שהם של פשתן בין שהם של צמר או משי או שאר מינים⁴⁰³. ומכל מקום לדברי הכל⁴⁰⁴ אין אומרים כנגד שאין עליו לכלוך שרייתו במים זהו

קונטרס אחרון

האוסרים משום צביעה, ולפי דעת ר' עקיבא בפי' בתרא דנדה דף ס"ח ע"ב אי אפשר כלל להיות ז' נקיים לעולם שיום השבת סותר למפרע, ולפי דעת ר' יהושע שם לא משכחת לה אלא ח' נקיים.

ולפי דעת ההוס' בריש פ"ק [ק] דתובות⁴⁰⁵, והר"ן סוף פי"ד⁴⁰⁶, והמרדכי ב"מ [כ] ס"ג⁴⁰⁷, ושאר פוסקים דמשמע מדבריהם, דאף במסוכריא ואורדא דבי אשישא שייך ליבונו במים אף שלכך הם עשויים, צריך לומר דס"ל להלק בין צביעה לליבונו⁴⁰⁸, או דס"ל להתיר צביעה בדרך לכלוך כמו בכיבוס שדעתם להתיר⁴⁰⁹, עיין מג"א סוף סי' ש"כ⁴¹⁰. ואף הר"ן דעתו כן, שכתב⁴¹¹ שאין המסוכריא מתלבנת מפני שאין דרך ליבונו בכך, משמע דס"ל דכל שאינו סוחט בידיו בדרך נקיות לא מקרי דרך ליבונו אף שסוחט ממש, וכל שכן בשרייה בעלמא בדרך לכלוך. וכן כתב בהדיא בפי' בתרא דיומא⁴¹² דלא מיתסר אלא ברעביר דרך ליבונו (ומשום הכי מסננין את היין בסודרין א"ע דס"ל שהיין מלכו⁴¹³, אבל משום שאין שם טינוף⁴¹⁴, כאיך שטינויא שבפי' בתרא דיומא, לא מיתרצא שפיר ההיא במסוכריא שסוחט ממש). והא דלא חיישינן⁴¹⁵ שמא יסחוט, לפי מ"ש דאף בדרך לכלוך חיישינן שמא יסחוט במים מרובים, כבר תירץ בריש פרק המביא⁴¹⁶ דמיירי בסודרין המיוחדין לכך. אבל אנן דקיייל בסי' שייט⁴¹⁷ להתיר בכל סודר, על כרחך צריך לומר דאין היין מלבן, וההיא דלאכלה ולא לכביסה⁴¹⁸ על כרחך צריך לומר דמיירי בחמר תווירין (כמ"ש הט"ז סוף סי' ש"כ ע"ש):

שם: ולפע"ד טוב לשתות במטה לפני השוב שאו ודאי י"ל שע"י ששוחה בה אינו מתלבן כלל.
קפב ב"ח ד"ה ו"ש רבנו אבל. עולת שבת ס"ק כו.
 א"ת וזאת ס"ק מ.
קפו מנע ב.
קפז יראים שם. מור, וראה מ"א ס"ק מז.
קפח דיונו, לדעת הא' נמשע שאין עליו לכלוך (ואין חוששים במים מרובים שיבא למחפו כרעילי ס"י שא ס"ס הלקמן ס"ב), ולדעת הב' נמשע שאינו דרך נקיון.

קפב א"ת רב ס"ק כה (ממשמעות היראים שם), ובסי' שיש ס"ק כו, א"ת וזאת שם ס"ק ג. וב"ה הלקמן ס' שיש ס"ג. וראה בק"א ד"ה ו"ש) ש"ה גם רעת ס' התרומה ובמ"ג והגדת סמ"ק ויראים ומהר"ם ומרדכי שרתוירי נמשע זה נבטילת ייבם. וראה שו"ת אבני נור ס' קסט ס"ק ג"ד.
קפג סיניו ס' התרומה שם. סמ"ג והגדת סמ"ק שם (לענין נפילת דיים). ונתבאר בק"א ד"ה והנה.
קפד ראה גם הלקמן ס' שיש ס"ג. וראה הרוש"י צ"צ

ציונים לקונטרס אחרון

פו גם יין ארום, כמ"ש בסוף פי"ד שם.
 פח אבל אין לומר כונת הר"ן במ"ש בפי"ד שאין דרך ליבונו בכך, כי לא היה שם טינוף (כאידך שטינויא שכתב הר"ן כיומא שם), שהרי כשסוחט ממש לא מהני האי טעמא.
 טט כמשנה קלט, ב: ומסננין את היין בסודרין.
 ע ביצה (טז, ב) ד"ה הוא, וב"ה ביראים (קלו, א).
 עא סעיף י, ולקמן שם ס"ג.
 עב המבואר ביטבה, מ, א (ומזה הוכיח הר"ן שם — שיון מלבן).
 עג וכדלקמן סי' שיט סי"ג.

נט ו, א ד"ה האי.
 ס (מא, א) ד"ה ולפיכך.
 סא רמז תכח.
 סב שבמקום שהתקינה נודה אין חוששים לצביעה ובמסוכריא שהתקינה לברוא חוששים לליבונו.
 סג כדעת ר"ת דלעיל (משא"כ במסוכרייתא במים שאינו דרך לכלוך).
 סד ס"ק כה, ולקמן ס' שכ סכ"ז (ויש מקילין) וש"ג.
 סה שם, לגבי יין.
 סז ר"ן שם (א, ב) ד"ה עובר.

הלכות שבת שב

שפמא

כיבוסו אלא כשהוא בדרך נקיון אבל אם הוא בדרך לכלוך כגון המסתתפג כסדין אחר הרחיצה¹³⁹ וכן המנגב ידיו במפה אחר הנטילה¹⁴⁰ אע"פ שיש רוב מים¹⁴¹ על גופו ועל ידיו ומטפיה הסדין והמפה אין בזה משום כיבוס שאינו כיבוס אלא לכלוך¹⁴² ומטעם זה התירו להולך לדבר מצוה לעבור במים בבגדיו¹⁴³ ואין אומרים שריתו זהו כיבוסו לפי שזהו ג"כ דרך לכלוך כשמכניסו במים כשהוא לבוש בהם ואינו דרך נקיון כלל¹⁴⁴ ויש מחמירין¹⁴⁵ שלא יאיר ירובי מים על ידיו אלא ינגבן בכת זו בזה להסיר מהם המים כפי יכולתו קודם שיקנחו במפה וטוב לחוש לדבריהם דבר שאין בו הפסד כלל¹⁴⁶ אבל המנהג להקל וכן עיקר¹⁴⁷.

ולכן מותר לנגב ידיו בבגד שהטיל עליו תינוק מי הגלים כדי לבטל את מי הגלים בהמים שיבאו עליהם מנינוב ידיו על דרך שנחבאר בס"י ע"ז¹⁴⁸ ואין בזה משום כיבוס כיון שהוא דרך לכלוך ע"י נגוב ידיו ולא דרך נקיון¹⁴⁹ אבל אסור ליטול ידיו במים על המי הגלים כדי לבטלם שאף שהמים היוודים מודיו נקראים שופכים¹⁵⁰ אין זה נקרא דרך לכלוך כיון שהם צלולים וראויים לכיבוס ושרייתם זהו כיבוסם¹⁵¹ לפי סברא האחרונה שנחבאר למעלה שאומרים שרית בגד זהו כיבוסו אף כשאין עליו שום לכלוך ושנוף¹⁵² ואם יש על בגדו צואה ושאר דבר מטונף אסור להעבירו אפילו ע"י נגוב הידים אף שהוא דרך לכלוך¹⁵³ כיון שמעביר בזה לכלוך יותר גדול¹⁵⁴ משא"כ במי הגלים שאינו מעבירים במהגד על ידי הנינוב אלא שמבטלם ומטהרם כדי שיוכל להתפלל¹⁵⁵ ולכתחלה טוב יותר שלא לקח תינוק בחיקו בשבת אם לא על כר"י:

כב מי שנתלכלכו ידיו כמטמ מקנתם מונב הסוס או מונב הפרה או במפה הקשה העושהיה לאחוז בה הקוצים אבל לא במפה שמקנחים בה הידים שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחול ויבא לכבס המפה¹⁵⁶:

כג כוס שהיה בו מים או יין או שאר משקים אפילו שאינם מלכנים אסור לנגבו במפה¹⁵⁷ אפילו אם אינו מקפיד על מימיה לסתמם¹⁵⁸ שכיין שהכוס צר אי אפשר

רב אבל לסבא הראשונה – מותר אף ליטול ידיו על המ"ר. ראה סמ"ק שם (ע' רפג). כל בו שבת (כו, ד). הגהות מימוניות שם והגהות מרדכי פ"ח בשם ריב"א (שנוטר לתת מים אף ללא נטילה). וראה הרה"ר לידר ס"ק י. כדי השלחן שם ס"ק מג. מ"ב עינינים. רג חודשי אנשי שם על מרחבי ברכות רמז וז' אות ב. מ"א ס"ק כד.

רד ראה הגהת ש"י בחדושי אנשי שם על מרחבי רמז שפגז אות א. בגדו ישנם שם אות ד. וראה לעיל ס"ב שאפילו ע"י יין ושאר משקים שאינם מלכנים אסור.

רח רמז ורא"ש וסמ"ג ומור שם (ע"י נטוב). סמ"ק וכל בו שם (ע"י נמ"א). ריב"א שם (אף בתנות מים ממש).

רו ספר הסודים סי' רסו. מ"א ס"ק כג.

רז תוספתא פ"ז ה"ה. רמב"ם פכ"ב ה"פ. שיע' ס"א.

רח תשובות מר"ם בן ברוך (פראג) סי' תקיא. תשב"ץ סי' כה. רבנו יודים תיב יב ה"ג (פ"א, א) ש"ע ס"ב.

רט וא"כ אין לחוש בזה שפגז יבא למרחמו (בר"ם), כדלעיל סי' שא מ"ג וש"נ וראה לעיל שם שבמים מועטים אין חוששים לה בכל אופן.

קפס כדלעיל סי' שא סעיף ס.

קצא כדלקמן סי' ט"ז.

קצב ראה רא"ש פ"ב סי' ט"ב. וראה גם בקי"א (ר"ה ונ"ש במוסרי).

קצג ר"ת שם. מור ורמ"א סי' ט"ז. ס"ק כג.

קצד כדלקמן סי' תריג סי"ח וש"נ.

קצה ר"ת שם. מור סי' תריג (וראה לקמן שם ס"ח שהתירו מנעם שלא היה מלובקך, כדעת הא' בא"ן).

קצח ריאם שם. מר"ם מרומנובורג שם. מרדכי רמז שצ.

קצט ש"ע סי' ו. ונתבאר בקי"א (ס"ד"ה ונ"ש) שדרא"ם לא ס"ל כלל הותר דרך לכלוך והותר שלא היה עליו לכלוך, רק הותר של מים מועטים הג"ל.

קצו ראה מרדכי (ש"ע) שם (מנהג מוב). וראה קי"א בתחלתו.

קצז דרכי משה אות ב. בשם האגור סי' תעו. רמ"א סי' קצח סעיף ב' וש"נ.

קצט ר"ת שם. מור ורמ"א שם.

ר כדלעיל סי' קס ה"ה.

רא מ"ז ר"ה ונ"ש ובגד עשרת צבי ס"ק יח. עולת שבת ס"ק כה. מ"א ס"ק כו. וב"ש ליתן עליו מים ממש –

ראה רמ"א שם. וראה כדי השלחן סי' קפו ס"ק מא.

שלא יסחוט קצת ממה שיבלע במפה ע"י הגנוב"י ויש בזה איסור מדברי סופרים עכ"פ אף במשקים שאינם מלכונים כמו שיתבאר בס"י ש"כ"ד אבל מותר לקנח הספסל וכיוצא בכגד שאינו מקפיד על מימיו לסחטנו אחר הקנינה אף בחול"י אבל מותר לנגב הידים אחר הנימלה אף בכגד שמקפיד על מימיו (וכן פניו) מפני שלא גזרו כלל על זה"ל כמו שנתבאר בס"י ש"א"י"י (עיין שם הטעם"י):

כך אין מסתכלין בשבת במראה של מתכת"ס שהיא חריפה כאיזמל"י ודרך להסיר בה בחול את הנימין המדולדלין מראשו וקנו כשרואה בה שהן מדולדלין ויש לחוש שמא ישבה שהוא שבת ויסור בה הנימין"י כדרכו כחול ואף אם הוא קבוע ומחוברת בכותל אסור"י שלא חלקו חכמים בגורתם במראה זו שיש בה חשש זה לפנימיה"י וגם הנשים אסורות להסתכל במראה זו"א מפני שדרכן בחול להשיר בה שערות לבנות מתוך השחורות"ב:

כה אבל מותר להסתכל במראה שאין בה חשש זה אפילו אינה קבוע"ג אם הוא בענין שאין איסור משום לא ילבש גבר שמלת אשה"ד על דרך שנתבאר ביו"ד ס"י קנ"ו"ה:

שג דיני תכשיטי אשה וכו' כ"ד סעיפים:

א לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא ברצועות"א הכרוכות לה על ראשה גזירה שמא תודמן לה מבילה בשבת ואם יהיה לה היתר לצאת בחוטין ורצועות אלו תלך בהם ג"כ לבית הטבילה ושם תצטרך לרפותם שלא יהיו מהודקים על ראשה שלא תהא הציצה במבילה"י ויש לחוש שמא תחלצם לגמרי מעל ראשה"י ואחר הטבילה שמא תשכה שהוא שבת"י ותביאם בידה לביתה"י שלא תרצה לחזור ולקושרם על ראשה כי רגילות הוא אף בחול לפעמים כשהולצת תכשיטין קמנים חוין לביתה לאיזה צורך אינה נוקפת לעולם לחזור ותלבשם אלא נושאת אותם בידה לפעמים עד ביתה אבל אין רגילות כלל לעשות כן בתכשיטין גדולים כגון הגורה וסרבל שהם מעיקר המלבוש ואינה הולכת ממקומה עד שתחזור ותלבשם לפיכך אין חוששין

רב ר"ן שם. מור ולבוש שם. וראה ערו"ל לעיל ס"י ערה ס"ב ע"ג.

רבא ר"ה בהגאור שם. ר"ן שם ר"ה הלכה.

רבב ירושלמי פ"ו ה"א. הובא בר"ן שם (משא"כ באיש אין חוששים לזה. ראה לקמן ס"י שם ס"א).

רבג ר"ף רא"ש ו"ן שם. רב"ם פ"ב ה"ה. מור וש"ע שם.

רבד עולת שבת ס"ק כו.

רבח סעף ב. וכשוע"ר ס"י זה הנה הענין לדיעו.

סימן שג

א משנה נו, א. מור וש"ע ס"א.

ב משא"כ קלועין, כדלקמן ס"ב. וראה לקמן ס"ג.

ג רב נתמן בר יצחק אמר רבה בר אבבה שם בגמ'. וראה גם מור וש"ע שם.

ד משמעות הגמ' שם. וראה לשון התוס' שם ר"ה במד.

מור וש"ע שם. וראה עולת שבת סק"ד.

ה תוס' שם.

ו כ"ה תוס' שם. וראה לשון הגמ' שם ומור וש"ע שם.

רי מ"א ס"ק כו בת"י ה"ב. אליה רבה ס"ק לא"כ. וראה משנה בריהו בבאור הלכה ר"ה משום.

ריא סעף כו וש"י. וכ"ש במים — אף נטעם לכוין. וראה ק"א ר"ה ולפי' בנבוט"ר) שאף היתר שאין לבלוק (לדעת המתירים לעיל כמ"א) לא נהני כשמוחם נמש.

ריב מ"א שם.

ריג אליה רבה ס"ק לו, ע"פ ר"ן בפ"ב (בב, ב) ר"ה וראה תהלה לדור ס"א.

ריז סעף ס. וראה תהלה לדור שם ס"ק נה.

רטו שכל הירושים מסתפנים ואי אפשר לאמור בריצה.

וראה אליה רבה שם ס"ק פג (שבדוח"ת ד"ים ק"ל

יותר נבחרות הגוף).

רטז רב נתמן אמר רבה בר אבבה, בפ"י הברייתא קמט,

א. מור וש"ע ס"ג.

ריז ר"ף שם (בב, ב). ש"ע שם.

ריח גמ' שם וש"ע שם.

ריט ת"ק דר"מ בברייתא שם. ר"ף שם. רא"ש פכ"ג

ס"ב. מור וש"ע שם.